

N:o 85.

Herr **A. Hahn**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om företagande af en allmän undersökning af de sanitära förhållandena vid fattigvårdsanstalterna i riket.

Äfven under sistförflutna år hafva tyvärr på olika orter inom landet förekommit upprörande exempel på underlåtenhet att iakttaga fattigvårdsförordningens bestämmelse, att nödortig fattigvård skall lemnas den, som är oförmögen att genom arbete förvärfva hvad till lifvets upprätthållande oundgängligen erfordras. Dessa exempel vittna fortfarande om behovet af en ordnad kontroll på detta område, verksammare än den tillsyn, som på grund af embetspligt utöfvas af pastor i församlingen, eller den inspektion, som på förekommen anledning utöfvas af Konungens befallningshafvande.

Då vid behandling af min förliden riksdag väckta motion om ändring af gällande läkareinstruktion lemnats obestriddt, att dylika missförhållanden med nuvarande knapphändiga och oregelbundna tillsyn af fattigvården i kommunerna förekommit, om man än velat påstå, att dessa missförhållanden hvarken vore väsentliga eller talrika, om de jemföras med antalet fattiga, som här i riket åtnjuta fattigunderstöd, har jag icke denna gång för afsigt att i ett upprepande af sådana enskilda exempel på bristande vård af vissa kommuners understödstagare söka motiv för en begäran om utredning af våra fattigvårdsförhållanden.

Att, såsom man tillrådt, vänta på en stigande upplysnings resultat för att vinna en något så när likformig tillämpning af lagens bestämmelser om kommunernas pligter emot sina fattiga, utan att genom några särskilda åtgärder söka främja en dylik upplysning, kan, synes det mig, icke vara i öfverensstämmelse med Riksdagens mening. Det är nemligen framför allt upplysning om huru man ordnat fattigvården på andra håll och sak-

kunnig ledning, som vissa fattigvårdsstyrelser behöfva, och sådan ledning kan bäst lemnas af en person, som på grund af sin embetsställning inhemtat mångsidig erfarenhet i ämnet.

Af tredje tillfälliga utskottet uttalades förra riksdagen, att jag begärt för litet och att mitt dåvarande förslag i sjelfva verket ej skulle framkalla någon ändring uti den nu bestående ordningen, men å andra sidan saknades under diskussionen i kammaren icke heller röster, som funno en inspektion genom förste provinsialläkaren vittna om »oberättigad misstro till dem, som hafva fattigvårdens angelägenheter om hand», liksom andra befarade, att samma inspektion kunde blifva besvärlig för fattigvårdssamhällena genom de yrkanden och anspråk, som af densamma kunde blifva en följd. Utgående från herr Olssons i Ättersta medgifvande »att vi hafva för liten kännedom om största delen af landsbygdens (och jag tillägger städernas) fattigvårdsförhållanden, för att kunna hitta på något lämpligt förslag» att råda bot för erkända och öfverklagade missbruk, synnerligast då vi sakna en opartisk och grundlig utredning af hithörande ämnen, hoppas jag icke göra mig skyldig till för stora fordringar, då jag i år med hänvisning till hosgående bilagor med rapporter om undersökningar, som på anmodan af Konungens befallningshafvande af förste provinsialläkaren verkstälts i Örebro län, vågar föreslå,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t ville anhålla, det Kongl. Maj:t måtte uppdraga åt sina befallningshafvande att låta genom förste provinsialläkaren anställa en allmän undersökning af de sanitära förhållandena vid fattigvårdsanstalterna i rikets alla kommuner med särskild hänsyn till beskaffenheten af hvad som i de särskilda kommunerna består understödstagarne af föda, kläder, bostad och sjukvård, samt till Riksdagen göra den framställning som kan föranledas af ifrågasvarande undersökningars resultat.

Stockholm den 27 januari 1894.

Anton Hahn.

Till Konungens befallningshafvande i Örebro län.

Efter afslutad tjänsteresa genom länet, hvarunder jag bland andra uppdrag på anmodan af Konungens befallningshafvande verkställt sanitära besigtningar af Fellingsbro, Götlunda och Ervalla fattiggårdar samt Näsby, Lillkyrka och Glanshammars socknars fattighus, får jag härmed vördsamt aflemna undersökningsprotokollen jemte omstående tabell öfver utspisningsstaterna.

De i denna tabell ingående näringsvärden hafva blifvit beräknade med ledning af uppgifterna uti en af nuvarande generaldirektören i kongl. medicinalstyrelsen år 1879 utgifven broschyr om näringsmedlens sammansättning, värde och pris. Dessa näringsvärden likasom fångvårdsanstaltarnas utspisningsstat har jag i tabellen upptagit, för att sätta Konungens befallningshafvande i tillfälle att genom jemförelse bedöma tillräckligheten af fattigvårdsanstaltarnas utspisning åt fattighjonen. Vid sådan jemförelse visar sig,

att de fattige inom Näsby och Glanshammars kommuner tilldelas ett understöd, hvilket, när det är som högst, icke uppgår till hälften af fångvårdsanstaltarnas utspisningsstat, hvarvid dock bör märkas, att hjonen i Näsby, derutöfver erhålla 15,4 öre och hjonen i Glanshammar 46,2 öre i penningbidrag pr vecka;

att hjonen i Lillkyrka kommuns fattigvård erhålla ungefär samma mängd näringsmedel som fångar, men så till vida sämre föda, att deri icke ingår kött;

att hjonen i Fellingsbro fattiggård hafva det i näringsväg något bättre än fångselernas invånare; samt

att endast hjonen i Götlunda och Ervalla kommuners fattiggårdar kunna anses erhålla full försörjning.

Efter antecknande, dels att brödransonerna för vecka, der sådana utdelas, blifvit af mig för jemförelsens skull godtyckligt satta till 3 kilogram *torrt* bröd eller samma vigtsmängd, som utdelas å fångselerna, ehuru fattighjonen enligt uppgift erhålla till hvarje måltid så mycket bröd de önska; dels att uppgifterna om mängden af öfriga näringsmedel lemnats

mig af vederbörande föreståndare vid inspektionstillfällena, bör jag icke underlåta meddela, att *arbetande* fattighjon utöfver spisordningen erhålla aftonvard, bestående af mjölk, smör eller fläsk med bröd.

Hvad slutligen angår lokalerna och deras ventilation, sängar och sängutredningar, kläder, ordning och renlighet samt andra på fattighjonens helsotillstånd inverkan omständigheter, tillåter jag mig hänvisa till de särskilda, härhos bifogade sex inspektionsprotokollen.

Örebro den 30 oktober 1893.

Axel Eckerbom,

t. f. förste provinsialläkare.

Jemförande tabell öfver utspisningsstaten för vecka å nedannämnda fattiggårdar och fattighus i Örebro län år 1893 samt fångvårdsanstalterna i riket.

	Fellingsbro fattiggård		Götlunda fattiggård		Ervalla fattiggård		Lillkyrka fattighus		Näsby fattighus		Glans- hammars fattighus		Fångvårds- anstalterna	
	Mängd	Närings- värde	Mängd	Närings- värde	Mängd	Närings- värde	Mängd	Närings- värde	Mängd	Närings- värde	Mängd	Närings- värde	Mängd	Närings- värde
	öre		öre		öre		öre		öre		öre		öre	
Kaffe gånger			7		1		1							
Mjök (skummad) liter			5,43	14,56	5,88	15,78	7	18,72			7	18,72	2,01	6,24
Mjök (se- parerad) ... »	7	10,10												
Smör gram	22	1,50	63	4,30	33	2,25	40	2,80						
Kött..... »	128	2,30	106	1,90	106	1,90							340	6,12
Fläsk »	170	5,54	180	5,86	127	4,14	225	7,33	164	5,34			235	7,66
Sill »	340	5,71	420	7,05	332	6,43	180	1,92					250	2,67
Potatis..... liter	5	13,00	6,37	16,56	8	20,80	5	13,00					2,07	7,02
Ärtor »	0,40	6,26	0,13	2,02	0,25	3,90	0,13	2,02					0,40	6,26
Hvetemjöl gram	420	6,97	201	3,34	269	4,46			327	5,43			250	4,15
Korngrön »	110	1,88	172	2,94	75	1,28	40	0,68	164	2,80			360	6,15
Potatisgrön »	110	1,42	42	0,54	78	1,00								
Rågmjöl ... »	400	6,64	720	11,95	543	9,01	700	11,62	2,000	33,20	2,000	33,20	600	9,96
Bröd, torrt »	3,000	49,80	3,000	49,80	3,000	49,80	3,000	49,80					3,000	49,80
Penningar									öre		öre			
S:ma näringsvärde		11102		12082		12075		10789		46,77		51,92		10603

Axel Eckerbom

t. f. förste provinsialläkare.

Sundhetsförhållandena å fattiggården i Fellingsbro undersöktes af undertecknad på anmodan af Konungens befallningshafvande i Örebro län den 11 augusti 1893, då följande iakttagelser gjordes:

Å Fellingsbro fattiggård, hvar till enligt uppgift hör 18 tunnland åker, uppfördes år 1881 ett tvåvånings- och ett envåningsträhus jemte nödiga uthusbyggnader. Byggningarne omgifvas på tre sidor af ett högt staket och begränsas på fjerde sidan af en förbiflytande å.

Tvåvåningsbyggningen inhyste 100 fattighjon i 5 större rum och lemnade dessutom utrymme för kök, mat- och arbets-salar samt föreståndarens bostad. Envåningsbyggnaden, som hade korridor i husets längdriktning med ingångar till fyra rum på hvardera sidan, kallades sjukhuset, emedan det afsåg att herbergera orkeslösa eller sjuka hjon. För tillfället voro 20 sådana der intagna. Inalles funnos således, enligt uppgift, 120 fattige och bland dem 40 barn.

Både de stora rummen, hvardera för 20 personer, och de 8 små rummen för 3 å 4 personer, måste anses mycket starkt belagda, för att icke rent af säga öfverbefolkade. Missförhållandet bättrades ingalunda genom den dåliga ventilationen, som skulle försiggå genom 2 runda öppningar af cirka 15 centimeters genomskärning, anbragta i ytterväggarne, den ena i golfvets, den andra i takets närhet. Otvifvelaktigt tillstänga hjonen vintertiden dessa öppningar och dermed all annan lufttillförsel än den naturliga genom väggarne och otätheter i dörrarne. Rumsluften måste under sådana förhållanden blifva i hög grad förskämd af de många inneboende personernas andedrägt och utdunstningar.

Sängarnes nöthårsfiltar voro icke sällan lappade, men ändock så barslitna, att endast den glesa varpen återstod som ett tunnt flor, alldeles otillräckligt att skydda den liggande mot kyla. För vinterbehof uppgafs, att bättre filtar höllos i beredskap.

I sängarne, som voro af trä, gömde hjonen diverse icke dithörande saker, hvaribland brödbitar, gamla skosulor, ja i en säng till och med golfsopor; detta vittnar om bristande tillsyn.

Maten kokades i ett rymligt kök, der ordning och renlighet iakttoogs, så långt omständigheterna medgäfvos. Serveringen verkställdes i kärl af jernbleck, men deras förtenning var så tunn eller ock så sliten, att den svarta jernplåten låg i dagen på flere af kärnen, i följd hvaraf dessa hade ett oaptitligt utseende, ehuru de för öfrigt voro ordentligt rengjorda.

Dricksvattnet, hemtadt ur en så kallad borrhunn i åns närhet, var dåligt.

Utspisningsstaten uppgifves å bifogade tablå, der den för bättre öfversigts och jemförelses skull blifvit intagen tillsammans med utspisningsstaterna vid öfriga undersökta fattiggårdar och fattighus.

Afträdesrenhållningen var utan anmärkning.

Axel Eckerbom

t. f. förste provinsialläkare.

Sundhetsförhållandena på Ervalla kommuns fattiggård vid Vestantorp undersöktes af underteknad på anmodan af Konungens befallningshafvande den 30 augusti 1893, då följande iakttagelser gjordes:

Fattiggården, som togs i bruk på hösten 1889, har ett då nybyggt boningshus af trä i två våningar, innehållande jemte föreståndarens bostad 5 boningsrum för hjonen, 1 arbets- och 1 matsal samt kök. Till gården hör nödiga uthus, 35 tunnland åker, 37 tunnland skog och 8 kor.

Boningsrummen, som äro panelade med fernissade bräder, hafva ändamålsenliga luftvexlingsanordningar och uppvärmas med jernkaminer. Snygghet, ordning och frisk luft rådde öfver allt i rummen; sängar och sängkläder voro i godt skick och snyggt hållna, utom beträffande en säng, hvars innehafvarinna under madrassens fotända samlat diverse skräp.

Antalet intagna hjon var 32, bland hvilka 10 barn; medeltalet invånare i hvarje rum var 6,4 personer, hvilket i förhållande till rummens storlek var nästan mycket, men olägenheten upphjelpes något genom den goda ventilationen.

Hjonen erhöilo vid intagningen ett varmt bad och sedermera årligen ett eller annat varmt bad i mån af behof.

Beklädnaden var god och ändamånsenlig.

Dricksvattnet, hemtadt ur en gräfd brunn, var godt.

Maten kokades i ett rymligt, snyggt hållet kök och serverades i emaljerade jernbleckskärl, hvilka efter 4 års daglig användning ännu voro fullt brukbara och vida att föredraga framför de på andra fattiggårdar i länet begagnade kärnen af förtennt jernbleck.

Snus och tobak erhöilo hjonen på begäran.

Utspisningsstaten upptages jemte öfriga undersökta fattiggårdars i bifogade tablå.

Axel Eckerbom

t. f. förste provinsialläkare.

Sundhetsförhållandena vid Näsby kommuns fattighus undersöktes af undertecknad på anmodan af Konungens befallningshafvande den 29 augusti 1893, då följande iakttagelser gjordes.

I fattighuset vid Näsby kyrka lemnas rum med vedbrand endast åt sådana kommunens fattige, hvilka icke kunna sjelfve anskaffa bostad; de sålunda inhysta hjonen hafva icke gemensam hushållning, utan erhålla i likhet med kommunens öfriga fattige hvar för sig understöd i matvaror eller pengar.

Fattighuset är en envånings träbyggnad med 4 rum på nedra botten och ett gafvelrum. Rummen, hvilka befunnos snyggt hållna och i helsovårdshänseende oklanderliga, beboddes för tillfället af 11 hjon, deribland en sinnessjuk och en idiot, således i medeltal af 2,2 personer; öfverbefolkning var alltså icke för handen.

I understödshänseenden fördelas kommunens fattige i tre klasser, beroende på understödstagarnes större eller mindre förmåga att sig med arbete försörja. Fullt understöd lärer emellertid utdelas endast undantagsvis, hvadan de fleste bland kommunens fattige, äfven bland de i fattighuset boende, hänvisas att fylla bristen genom arbete eller tiggeri.

Vid förrättningen kunde icke erhållas närmare upplysning om fattigunderstödens storlek än nedanstående uppgift, som lemnades af en äldre, ofärdig, i fattighuset intagen qvinna, hvilken sade sig erhålla i årligt understöd: 102 kilogram rågmjöl, 17 kilogram hvetemjöl, 8,5 kilogram korngryn, 8,5 kilogram fläsk samt 8 kronor i penningar.

Axel Eckerbom.

t. f. förste provinsialläkare.

Rätt afskrifvet betygar

Örebro landskansli den 4 januari 1894.

G. Bergström.

Sundhetsförhållandena i Lillkyrka kommuns fattigård å Slytefallet undersöktes af undertecknad på anmodan af Konungens befallningshafvande den 31 augusti 1893, då följande iakttagelser gjordes.

Ifrågavarande fattighus, som för sitt ändamål begagnats under de senaste nio åren, är ett tvåvånings trähus med matsal, kök och ett boningsrum på nedra botten samt två boningsrum på öfra botten. Vid inspektionstillfället höll man på att lägga nytt yttertak och hade nyss verkställt några smärre reparationer inomhus. De 3 boningsrummen inhyste sammanlagt 12 hjon, hvaribland 3 män, 5 kvinnor och 4 minderåriga barn. Två rum beboddes hvarterdera af två personer, men i det tredje voro sängplatser ordnade för fyra kvinnor (2 af dem sinnessjuka), en man och tre barn.

Hela inrättningen, men särdeles det sistberörda rummet gaf ett nedslående intryck af djup fattigdom; å de nakna, gråa, med lera rappade väggarne vore en mängd sprickor i rappningen bestrukna med tjära i den ouppnådda afsigten att fördrifva väggohyra; det fordom hvitmenade taket hade af ålder och rök antagit mörkgrå färg; fönsterna saknade gardiner; de olikformade träsängarne höljdes af smutsiga, trasiga, gamla täcken; men golvet hölls någorlunda rent. Rummet uppgafs vara mycket kallt vintertiden, ehuru det var försedt med en stor kakelugn. Öfriga två rum voro i någon liten mån bättre hållna, men det ena af dem, bebodt af två gubbar, hade en inpyrd lukt af gammalt snusk. Anordning för verksam luftvexling saknades i alla rummen.

Hvad sängkläderna beträffar, iaktogs att täckena i allmänhet voro usla och vintertiden otillräckligt skyddande mot kölden; en af sängarne saknade alldeles täcke, ehuru tillsyningsmannen enligt uppgift uppmanats två gånger att afhjelpa bristen.

Kläderna voro dåliga; på tal om dem fälde någon af hjonen yttrandet: kläder få vi träta oss till; och kläderna syntes mig, som sagdt, icke jäfva påståendet.

Utomhus syntes hvarken köksträdgård, blomstertäppa eller någon annan anordning för yttre trefnad.

Dricksvattnet var godt.

En af de kvinliga hjonen, som tillagade de gemensamma måltiderna, förevisade en spisordning med uppgift, att densamma numera icke följdes, men uppgaf på begäran den i bifogade tablå intagna utspisningsstat, hvaraf bland annat inhemtats, att kött icke ingår i hjonens föda.

Axel Eckerbom.

Sundhetsförhållandena i Glanshammars kommuns fattighus undersöktes af undertecknad på anmodan af Konungens befallningshafvande den 31 augusti 1893, då följande iakttagelser gjordes.

Glanshammars fattighus, beläget utmed allmänna landsvägen i närheten af kyrkan och skolhuset, är uppfördt af timmer i två våningar med två större rum i hvardera våningen.

Rummen voro snyggt hållna och i helsovårdshänseende oklanderliga, men besvärades enligt uppgift af väggohyra, något som svårigen kan förekommas, så länge hjonen få vid inflyttningen medföra något af sitt bohag, utan att detta före inflyttningen underkastas grundlig rengöring.

Hjonens antal gick till 17, bland hvilka 3 gubbar, 11 kvinnor och 3 barn. I hvarje rum inhystes sålunda 4,2 personer, hvilket med hänsyn till rummens storlek icke kan anses för mycket. Däremot fäste jag mig vid, att ogifta karlar inhystes i samma rum som kvinnor.

Sängar, sängkläder och gångkläder gifvo icke anledning till anmärkning.

I fattighuset lemnas husrum, sängkläder och vedbrand samt lyse åt sådana hjon, som icke förmå anskaffa egen bostad. Därutöver åtnjuta hjonen hvar för sig lika med öfriga fattige inom kommunen understöd af mjöl, mjölk och penningar, ingenting annat. Gemensam hushållning förekommer således icke, utan hvar och en sköter sin matlagning för sig.

Det årliga, till hvarje hjon utdelade understödet sades i flera fall understiga, men icke i något fall öfverstiga det af mig i bifogade tablå upptagna, till veckomängd reducerade beloppet. Högsta årsunderstödet var: 12 lispund rågmjöl, 365 liter isskummad mjölk och 24 kronor kontant.

Axel Eckerbom.

Rätt afskrifvet, betygar:

Örebro landskansli den 8 januari 1894.

G. Bergström.